

Публикуван номер	:	C-43/24
Номер на доказателството	:	1
Регистрационен номер	:	1280562
Дата на подаване	:	23/01/2024
Дата на вписване в регистъра	:	24/01/2024
Вид на доказателството	:	Преюдициално запитване
<hr/>		
	:	Доказателство
Номер на подаване чрез e-Curia	:	DC200148
Номер на файл	:	7
Подател	:	Ivanov Zhan (J363055)

**ПРЕЮДИЦИАЛНО ЗАПИТВАНЕ ДО СЪДА НА
ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

№ 50005/18.01.2024 г.

по гр.дело № 698/2020 г. на Върховния касационен съд, Гражданска колегия, Трето гражданско отделение

1. Запитваща юрисдикция.

Върховен касационен съд на Република България, Трето гражданско отделение

Адрес : гр.София, п.к.1000, бул.“Витоша“№ 2

Факс : + 35929994824

Е-мейл : registry@vks.bg

2. Страни в главното производство и техните представители.

Молител: К. М. Х. от гр. С. З. - български гражданин, с ЕГН *****, с адрес : гр. С. З., ул. “Б.“ № ** *, постоянно пребиваващ в Република Италия.

Представява се по делото от адвокат Н. О. Д. от Софийска адвокатска колегия, посочена като съдебен адресат с кантора в гр. С. 1142, бул. “В. Л.“ № *, вх. *, ап. **, със служебен телефон +359*****, natasha@singlestep.bg

Ответник по молбата: Община Стара Загора - представлявана от кмета Живко Тодоров, със седалище в гр. Стара Загора, бул. “Цар Симеон Велики“ № 107, служебен телефон +35942 614 652, +35942 918 652.

Е-мейл : mayor@starazagora.bg

3. Предмет на главното производство и относими факти.

К. М. Х. е подал до Районен съд-Стара Загора молба по чл. 19, ал. 1 от Закона за гражданската регистрация.

В молбата твърди, че при раждането му е съставено удостоверение за раждане, издадено от Община Стара Загора, в което е вписан като лице от мъжки пол. Макар и роден с мъжки полови белези, К. винаги се е чувствал жена по външен вид и поведение, светоусещане, емоционалност и маниери. Още от най-ранна детска възраст е играл с кукли, нямал интерес към играчките, считани за момчешки, а през пубертета започнал да си прави дамски прически, да се гримира, да носи дамски дрехи, да извършва дейности, типични за жени. В периода на юношеството започнал да усеща полово влечение към мъже. Към 14 годишна възраст в училище възникнали сериозни проблеми, тъй като се явявал облечен и гримиран като момиче. Съучениците му не проявявали никаква човечност, направили живота му нетърпим, затова на 16 годишна възраст напуснал окончателно училище. Срещнал неразбиране от страна на родителите си и на останалите членове на семейството си. Откакто се помнел винаги се е държала като жена, обличал се е като жена и се е чувствал като жена. Това му носело много неприятности, срещала трудности при намирането на работа, предвид очевидното несъответствие между външен вид и отразеното в официалните документи за самоличност. Понастоящем живее в Република Италия и има постоянен партньор, който го издържа. Чувства се щастлив, започнал е хормонална терапия и иска да се подложи на хирургическа намеса за промяна на пола, което предполага промяна в гражданско-правния статус. Несъответствието между външността и поведението на лице от женски пол от една страна, а от друга страна-факта, че по документи е лице от мъжки пол му създава ежедневни неудобства и проблеми при намиране на работа. Промяната на пола и името биха довели до преодоляване на тези неудобства. Счита за свое човешко право да живее пълноценно и в хармония със себе си. Желанието му за промяна на пола е сериозно и непоколебимо. Моли съда да бъде постанови решение, с което се приеме, че молителят е лице от женски пол, като бъде постановено да бъде извършена промяна в името му от К. М. Х. на К. М. Х., като тази промяна бъде отразена в съставения й акт за раждане.

4. Образувано е гражданско дело № 5967/2017 г. по описа на Районен съд-Стара Загора.
5. Насрещните страни по делото - Община Стара Загора и Прокуратурата на РБ не са взели становище по молбата.
6. С удостоверение за раждане, издадено от Община Стара Загора молителят К. М. Х. - роден на 7.8.1990 г. е вписан като лице от мъжки пол.

7. Хаджиев е вписан като лице от мъжки пол и в представения по делото документ за идентичност - лична карта, издадена от МВР-Стара Загора.
8. На 2.10.2017 г., проф. Г. Б. - специалист по ендокринология, метаболитни заболявания и андрология, старши сътрудник в университета в гр.Падуа, гр. Италия е декларирал, че е извършена среща с пациента К. Х., който желае андрогиноидна промяна. Потвърдено е желанието на пациента за завършване на клиничния и терапевтичен процес за пълна феминизация. Д-р Б. е удостоверил, че Х. вече е провеждал естрогенна и антиандрогенна терапия, с които е постигнал появата на женски характеристики /увеличаване обема на гърдите и частично изчезване на телесното окосмяване/. Тази терапия следва да продължи, тъй като пациентът възнамерява да финализира юридическо-административния аспект на промяната на пола и на данните в Регистъра на населението, като вместо лице от мъжки пол, бъде вписан като лице от женски пол.
9. На 15.12.2014 г. Х. е бил прегледан от психологът д-р Л. Скати, от Италианската асоциация за демографско възпитание в Порденоне, която е дала заключение за констатирана дистрофия /разстройство/ на половата идентичност, социален и релационен дискомфорт, свързан със състоянието на молителя, която се облича с женски дрехи, представя се като К., говори за себе си в женски род и се възприема като жена.
10. Съгласно приетото по делото заключение на комплексната съдебна експертиза, изпълнена от вещи лица психиатър и психолог при молителя е налице транссексуалност, код по МКБ-10 : F64.0. Лицето желае да бъде възприемано като принадлежащо към противоположния пол, което се придружава от чувство за дискомфорт от собствения му анатомичен пол. Констатирано е, че освидетелстваното лице не страда от физически и психически заболявания. Налице е единствено нарушена сексуална идентичност. Молителят е възприеман и се възприема като жена, демонстрира съзнание за принадлежност към женския пол със съответстващите на това външен вид и поведение, подложил се е на хормонална терапия. Вторичните му полови белези са в посока на женски. Успял е да се интегрира в обществото като жена, което го кара да се чувства комфортно. Живее на семейни начала, с мъж. Постъпките му за промяна на пола са резултат от свободна воля и формиран избор. Налице е желание за подлагане на хирургична операция и хормонално лечение, за да направи тялото си колкото е възможно по-съответно на предпочитания от него пол. Пояснено е, че трансексуалността не е болест на психиката. Тя възниква в етапа на

вътреутробното полово диференциране на плода. Хората с транссексуалност са обречени да съществуват в перманентен дискомфорт и конфликт както със собствената си биология, така и със социума.

11. По делото освен посочената експертиза са разпитани свидетелите А. С. - майка на молителя и М. Ж. - племенница, които установяват, че още от най-ранна детска възраст К./К. е проявявал интерес към момичешки игри, играчки, дрехи. С напредване на възрастта този интерес напредвал. Започнал да се облича като момиче, да си прави женски прически, изпитвал полово влечение към момчета, понастоящем има сериозна връзка с мъж. К. е много добра домакиня, готви и се грижи за дома си като жена.
12. С Решение № 200 от 28.2.2018 г., постановено по гр.дело № 5967/2017 г., Старозагорски районен съд, Осми граждански състав е отхвърлил молбата на К. М. Х. по чл.73 ЗГР вр. чл. 19 от ЗГР като неоснователна. Съдът е приел, че по отношение на молителя е налице състояние на транссексуалност. Решението му за промяна в изпълняваната психична и социална полова роля е сериозно и непоколебимо. Х. е психично здрав и желанието му да промени гражданския си пол е резултат от свободна воля и информиран избор. Не е налице обаче юридическият критерий за уважаване на молбата по чл. 73 ЗГР вр. чл. 19 ЗГР. Това е така поради обстоятелството, че липсват разписани, съгласно българското законодателство правила, критерии и предпоставки, при които може да се уважи искането на трансексуално лице за промяна на вписания в акта за раждане пол на лицето. Законът предвижда ред за промяна на данните за гражданското състояние в съставени вече актове за гражданско състояние, но не и ред за промяна на самите факти, относно които се вписват данните. Обективно българското право не предвижда възможност полът да се определя по друг начин, освен въз основа на първичните полови белези и конкретно да се определя въз основа на психичния пол като съзнание за принадлежност към определен пол. Липсва дефиниция на понятието „трансексуалност“ за целите на правото, а празнотите в българското материално право и процесуален ред не могат да бъдат запълнени с директно прилагане на нормата на чл. 8 ЕКПЧ, въпреки че е част от вътрешното ни право. Необходима е допълнителна законова регламентация, която понастоящем не е налице. Поради това молбата по чл.73 ЗГР вр. чл. 19, ал. 1 ЗГР е отхвърлена като неоснователна.
13. Решението на първоинстанционния съд е обжалвано от К. М. Х. пред Окръжен съд-Стара Загора. Последният е решение № 200 от 15.6.2018 г. по гр.дело № 1163/2018 г. е потвърдил решение № 200 от

28.2.2018 г., постановено по гр.дело № 5967/2017 г. на Старозагорски районен съд, Осми граждански състав, с което е отхвърлена молбата на К. М. Х. по чл. 73 ЗГР вр. чл. 19 от ЗГР. За да мотивира решението си съдът е приел, че всяко физическо лице представлява съвкупност от индивидуализиращи признаци, чрез които участва в социалния и правен живот и се различава от останалите субекти. Тази съвкупност от данни, които отличават лицето от другите лица в обществото и в семейството, в качеството му на носител на субективни права, съставлява гражданската регистрация - чл. 1, ал.3 ЗГР. Данните се отразяват в регистрите на актовете за гражданско състояние и регистрите на населението. Гражданскоправният статут на физическите лица обхваща следните признаци: име, пол, произход и родство, семейно положение, гражданство, възраст, постоянен адрес. Определянето на пола на едно физическо лице се извършва при раждането му по първичните полови белези. Биологичният пол е от значение за гражданскоправния статут на физическото лице. Актът за раждане се съставя въз основа на писмено съобщение по утвърден образец, от ръководителя на здравното заведение, когато раждането е станало в такова и от компетентно медицинско лице, когато раждането е настъпило извън здравно заведение, и от длъжностно лице по гражданското състояние, когато в населеното място няма компетентно медицинско лице. Съдържанието на акта за раждане включва индивидуализиращият белег „пол“ - чл. 45, ал.1, т.8 ЗГР. Като под „пол“ се разбира „биологичния“, а не „психичен пол“. Предпоставки за промяна на пола не са уредени по законов път. В някои закони са уредени последиците от промяната на пола, но случаят не е такъв. Невъзможно е допускането на промяна на пола, освен ако не е наложена поради телесно модифициране. Държавата в лицето на законодателната власт е тази, която трябва да предприеме мерки за зачитане на личния и семейния живот на гражданите в съответствие с нормата на чл. 8 ЕКЗПЧОС, която намира непосредствено приложение. Основната функция на съда не е правотворческа, а правоприлагаща, като съдът е длъжен да търси смисъла, вложен в правната норма от законодателя, а не да дописва закона. Правните норми на Закона за гражданската регистрация са напълно ясни и не оставят поле за различна интерпретация. При това положение не са налице основания за допускане на промяна на данните за гражданско състояние, вписани в акта за раждане на молителя.

- 14.Срещу това въззивно решение К. М. Х. е подал касационна жалба. Образувано е гр.дело № 3862/2018 г. по описа на Върховния касационен съд на РБ. С определение № 89 от 7.2.2019 г.,

постановено по реда на чл.288 ГПК, ВКС, Четвърто гражданско отделение е допуснато касационно обжалване на въззивното решение на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по въпросите: представлява ли нарушение на чл. 2 ГПК отказ на съда да уважи молбата за допускане на юридическа промяна в данните за гражданско състояние по отношение на вписания в акта за раждане „пол“ с твърдения за транссексуалност, поради липса на законодателство, което я урежда и предпоставка ли е предварителната хирургическа интервенция на външните полови белези, за да бъде уважена молбата за юридическа промяна на първоначално вписания пол на лицето.

- 15.С решение № 142 от 28.6.2019 г., ВКС на РБ, постановено по реда на чл. 290 ГПК, е дал отговор на поставените въпроси като се е позовал на решение на ЕСПЧ по делото Б. срещу Франция от 25.3.1992 г., в което изрично се отхвърлят аргументите за липса на вътрешна правна уредба и се приема, че „дори и когато се има предвид свободата на преценка на държавата, в случая не е бил постигнат справедливият баланс, който следва да е поддържа между интересите на обществото и тези на индивида“. С решението на ВКС е прието, че на транссексуалните лица не може да се вмени задължение за хирургическа операция - за модификация на тялото им против тяхната воля, като предпоставка за промяна на пола, а допустимостта на такава интервенция, без съдебно решение за промяна на пола, не е безспорна и с оглед нормата на чл. 128 НК. Възможността транссексуалните лица да сменят пола си, според съдебната практика на Европейския съд по правата на човека, попада в обхвата на правото на личен и семеен живот, което изисква от държавата да осигури зачитането на тези права и недопускането на неоснователна намеса при упражняването им, тъй като определянето на пола, името, сексуалната ориентация и половия живот, попадат в личната сфера, защитена от чл. 8 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи. Независимо от липсата на правна уредба във вътрешното право, принципът на зачитане правото на личен и семеен живот налага съдът да прецени във всеки отделен случай, дали са налице материалноправните предпоставки за смяна на пола на лицето, като условие за юридическа промяна в данните за гражданското състояние на вписания в акта за раждане „пол“, за да се постигне нужния справедлив баланс между обществения интерес и интереса на индивида, с оглед чл. 8 КЗПЧ. Върховният съд е приел, че делото следва да бъде върнато за ново разглеждане от въззивната инстанция за събиране на нови доказателства-заключение на вещо лице-сексолог, което да даде заключение за здравословното състояние на молителя, според действащата ревизия на

Международната класификация на заболяванията, приета от Световната здравна организация и обсъди това заключение, заедно с всички останали доказателства.

16. При новото разглеждане на делото е образувано гр.дело № 1278/2019 г. на Окръжен съд-Стара Загора. При разглеждането му е допуснато и прието заключение на съдебно-психиатрична експертиза, от която се установява, че при освидетелстваното лице е налице трансексуалност, код по МКБ-10 : F64.0., с оглед действащата ревизия на Международната класификация на заболяванията, приета от Световната здравна организация. При освидетелстваното лице не стои нуждата от какъвто и да е вид психична помощ. Х. демонстрира съзнание за принадлежност към женския пол, със съответстващи на това вид и поведение. Той продължава приема на хормонална терапия с цел премахване на вторичните полови белези; направени са промени, целящи да добие феминен изглед. Молителят е възприеман и се възприема като жена, демонстрира съзнание за принадлежност към женския пол със съответстващите на това външен вид и поведение, подложил се е на хармонална терапия. Вторичните му полови белези в посока на женски. Успял е да се интегрира в обществото като жена, което го кара да се чувства комфортно. Експертът дава заключение, че трансексуалността не е болест на психиката. Тя възниква в етапа на вътреутробното полово диференциране на плода, когато не е осъществено достатъчно по време и количество андрогенизиране/повлияване от мъжкия полов хормон/на мозъчните структури на плода, които впоследствие „носят“ съзнанието за полова идентичност. Когато този процес е компрометиран се появяват флукуации в половия идентитет, една от които е трансексуалността. Налице е невъзможност на въпросните мозъчни структури да изградят съзнание за принадлежност към мъжкия пол. Първите признаци на такова полово разминаване се появяват едва след тригодишна възраст. Последвалото от това поведение не е по причина на разстройство на психиката. Трансексуалността не подлежи на медикаментозно и психотерапевтично повлияване и като състояние е необратимо. Хората с трансексуалност са обречени да съществуват в перманентен дискомфорт и конфликт, както със собствената си биология, така и със социума. Единственото рационално действие за облекчаване състоянието на засегнатите е да им се предостави възможност да живеят според пола, към който се определят. Промяната на пола е процес, който следва да се движи от по-простото и обратимото /безопасно за здравето и живота/ към по-сложното и необратимо /с риск за здравето и живота/. Тази логика,

според двамата експерти психолози изисква първоначално да се промени името и единния граждански номер, чиято промяна е обратима и след това при наличие на изрично желание и свободна воля, транссексуалното лице да направи постъпки за извършване на необратимите хирургични и други намеси за корекция на телесния пол. Действията на институциите следва да се центрирани върху интересите на индивида и обществото. Право и в интерес на личността с транссексуалност е да не бъде принуждавана първо да извърши рисковани в някакъв обем биологични въздействия и необратими хирургически интервенции, като условие да получи впоследствие възможност за промяна на гражданския си пол.

17. С Решение № 616 от 21.11.2019 г. по гр.дело № 1278/2019 г., Старозагорски окръжен съд, Гражданско отделение, Втори състав е потвърдил решение № 200/28.2.2018 г. по гр.дело № 5967/17 г. по описа на Районен съд-Стара Загора, че определянето на пола на едно повородено лице се определя при неговото раждане по първичните му полови белези-неговия биологичния пол. В случая промяната на индивидуализиращия признак „пол“ на лицето е поискана поради неговото собствено вътрешно съзнание за принадлежността му към женския, а не към мъжкия пол. Полът обаче е биологична, а не социална категория, поради което не се явява въпрос на личен избор, а е въпрос на анатомия и физиология. В българския Закон за гражданската регистрация не е предвидена процедура, при която в акта за раждане да се вписва друг, нов, различен вид за пол, включително така наречения психически пол. Следователно не е възможна промяна в пола на лицето по този ред. Такава е възможна само при телесно модифициране. Прието е, че молителят не отговаря на чисто медицинските критерии за друг пол, различен от рождения му мъжки такъв. Самото безспорно доказано наличие на „транссексуалност“, представляваща F 64.0 по Международната класификация на болестите от 2010 г. показва, че е налице заболяване от медицинска гледна точка. Като физиология лицето безспорно и категорично е от мъжки пол, независимо от вътрешното му идентифициране с противоположния пол и предприетата хормонална терапия. Това безспорно затруднява намирането на работа и ежедневно му общуване в обществото и общуването с околните, което само по себе си не е убедителен фактически и правен аргумент за сериозна, генерална, осъзната и необратима промяна на рождения му пол, претендирания от него социален пол.

Поради това молбата за промяна в данните да акта за раждане по отношение на пола и имената му е приета за неоснователна.

18. Молителят е подал касационна жалба срещу Решение № 616 от 21.11.2019 г. по гр.дело № 1278/2019 г. на Старозагорски окръжен съд, Гражданско отделение, Втори състав като по него е образувано гр.дело № 698/20 г. на ВКС. Производството по делото е спряно на основание чл.292 ГПК, поради констатирана противоречива съдебна практика на различни състави на ВКС и е предложено на Общото събрание на Гражданската колегия на ВКС да постанови тълкувателно решение. След постановяване на ТР № 2/2020 г. от 20.2.2023 г. по т.д. № 2/20 г. на ОСГК производството по гр.дело 698/20 г. на ВКС е възобновено.

19.С Определение по делото от 28.06.23 г. е допуснато касационно обжалване на въззивното решение поради твърдяното от касатора негово противоречие с практиката на СЕС - решение С 13/94 г., по правните въпроси от предмета на спора: имат ли физическите лица право да определят собствената си идентичност, включително принадлежността към определен пол; представлява ли неравно третиране отказът на съда да постанови промяна на пола, името и единния граждански номер в актовете за гражданско състояние на молител, който твърди, че е транссексуален.

РЕЛЕВАНТНА НАЦИОНАЛНА СЪДЕБНА ПРАКТИКА

20.С Решение № 15/26.10.2021 г. по к.д. № 6/21 г. /Обн.ДВ бр.93/9.11.2021 г./ Конституционният съд на РБ е извършил задължително тълкуване на понятието „пол“, като е приел, че в духа на Основния закон, то следва да се разбира само в биологичния му смисъл. Въпросът как следва да се разбира понятието „пол“, използвано в Конституцията, и има ли то смисъл, различен от биологичния, се свежда не до признаване или отричане на правото на лицето да се самоопределя полово по един или по друг начин (не може да се постави под съмнение правото на човек да се чувства, живее и се изявява социално съобразно половата си идентичност, т. е. според усещането си за мъж или жена), а „единствено до обвързаността на държавата да зачете самоопределянето му към пол, различен от биологичния“. Прието е, че поставеният на разглеждане конституционен проблем по делото не е свързан с необходимостта да

се гарантира правото на равно третиране на транссексуалните лица и защитата им от дискриминация по този признак, а с изясняване на съдържанието на понятието „пол“ в контекста на релевантната конституционна уредба, т.е. свързаната с брака и семейството и тълкувана съобразно духа и принципите на Основния закон и конкретно тези, които отразяват утвърдените ценностни разбирания в българското общество. Без да изземва нормативно предоставената компетентност на другите държавни органи, това тълкуване очертава задължителната конституционна рамка, в която те осъществяват дейността си, относима към предмета на тълкуването“.

- 21.С Тълкувателно решение № 2/20 г. от 20.2.2023 г. по т.д. № 2/2020 г. ОСГК е приело, че обективното материално право, действащо на територията на РБ, не предвижда възможност съдът да допусне в производството по реда на глава III, раздел VIII от Закона за гражданската регистрация промяна на данните относно пола, името и единния граждански номер в актовете за гражданско състояние на молител, който твърди, че е транссексуален. С това тълкувателно решение е уеднаквена противоречивата практика на ВКС по въпроса дали предпоставките за промяна в данните в актовете за гражданско състояние на молител, който твърди, че е транссексуален, произтичат от чл. 8 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи /КЗПЧОС/, съставена в Рим на 4 ноември 1950 г., ратифицирана със закон, приет от НС на 31.7.1992 г-ДВ бр.66/1992 г. в сила за Република България от 7.9.1992 г. Прието е, че установения правопорядък на територията на РБ разбира понятието „пол“ само в биологичния му смисъл и не позволява съдът да допусне промяна в съставените актове за гражданско състояние относно пола на транссексуално лице. Прието е, че незачитането на решението на конституционния съд е нарушение на самия Основен закон, защото засяга основните принципи, залегнали в чл. 4, ал.1 за правова държава, която се управлява от Конституцията и законите в страната-чл. 4, ал. 1 КРБ. Правото на Европейския съюз не налага различен извод по въпроса, тъй като правилата за гражданското състояние са от компетентността на държавите-членки, т.е. зачетена е националната им идентичност, присъща на техните политически и конституционни структури. В своите решения Съдът на ЕС оставя правното уреждане на гражданското състояние и на брака в автономията на държавите членки на Съюзи. В случая надделяващия обществен интерес над интереса на транссексуалните молители да бъде допусната промяна в пола им в регистрите за гражданско състояние следва от мотивите към Решение № 15/26.10.21 г. по к.д.

№ 6/21 г. на КС, в които се посочено, че ценностните разбирания на обществото, формирани от религия и морал се характеризират със стабилност и устойчивост като регулатор на поведението, при което налагането от страна на държавата на правни разрешения, намиращи се в колизия с установените морални и/или религиозни разрешения и принципи, би се характеризирало със спорна легитимност и би компрометирало регулативния им потенциал. Промяната на данните в съставените актове за гражданско състояние на молител, който твърди, е транссексуален, ще се отрази на гражданскоправния статус и на други лица, включително непълнолетни и недееспособни /децата на молителя/, както и на брачния партньор. Това би имало за последица определяне на произхода на детето не от лица, с различен пол /майка и баща/, а от лица от един и същи пол по рождение, което обективното право на РБ не позволява. Надделяващият обществен интерес следва от анализа на действащото в страната материално право. Нито в Закона за гражданската регистрация, нито в друг закон е предвидено как промяната на данните относно пола, името и единния граждански номер на молител, който твърди, че е транссексуален ще рефлектира върху актовете за гражданско състояние на детето на молителя и по специално на вписания в акта за раждане на детето произход, в който е вписан като баща/майка. Промяната би засегнала чужда правна сфера без да са уредени изрично последиците за детето от така извършената промяна. КЗПЧОС не се налага над биологичното обяснение на понятието „пол“, дадено от Конституцията, не е част от правото на Европейския съюз и не притежава присъщия му директен ефект и примат над вътрешното право. В практиката на ЕСПЧ не е приемано, че чл. 8 КЗПЧОС установява материалноправните предпоставки на правото на трансексуалното лице да поиска от национален съд на държава страна по Конвенцията да допусне промяна в пола в съставените актове за гражданско състояние и не е установявал нарушението да се изразява в такова неизпълнение на позитивни задължения за държавата. Действащото материално право не задължава българския съд да допусне промяна в съставените актове за гражданско състояние относно пола на трансексуалното лице.

22. Особено мнение по така постановеното решение е подписано от 21 върховни съдии от общо 44-мата участвали в приемането му. Тези съдии са на становище, че обективното материално право, действащо на територията на РБ, предвижда възможност съдът да допусне в производството по реда на глава III, раздел VIII от Закона за гражданската регистрация промяна на данните относно пола, името и единния граждански номер в актовете за гражданско

състояние на молител, който твърди, че е транссексуален. Не може да става въпрос за противоречие между чл. 8 КЗПЧОС и Конституцията на РБ, като съответно нито един от двата акта „не се налага“ над другия, включително и по отношение на биологичното обяснение на думата „пол“, дадено от Конституцията. Никъде в Конституцията и законите няма забрана за промяна на вписания в актовете за гражданско състояние пол на транссексуалните лица. Такава забрана не може да се изведе и по тълкувателен път от ОСГК като се ограничи приложното поле например на чл. 76, ал.5 ЗГР, който предвижда, че полът се променя по съдебен ред и на пар.1, т.17 от ДР на Закона за защита от дискриминация, който предвижда забрана за дискриминация по белег „пол“, включително при промяна на пола, относно транссексуалните лица, като се приеме, че са относими само за интерсексуалните лица и другите лица, при които е необходима промяна на пола по медицински причини. Тълкувателното решение, за да уеднакви съдебната практика, трябва по необходимост да гарантира правото на равно третиране на транссексуалните лица и защитата им от дискриминация по този признак-това е въпрос, който не е разглеждан в тълкувателното решение.

РЕЛЕВАНТНА ПРАКТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪД ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

- 23.Решение С-13/94 г., установило проблем в националните законодателства относно по-неблагоприятното третиране на лицата, променили или възнамеряващи да променят пола си. В това решение е посочено, че: „19. Нещо повече, както Съдът неколkokратно поддържа, правото за недискриминация, основана на пола е едно от основните права на човека, чието съблюдаване Съдът има за дълг да гарантира (вж. в този смисъл Решение от 15 юни 1978 г. по дело Defrenne, 149/77, Recueil стр. 1365, точки 26 и 27, и Решение от 20 март 1984 г. по съединени дела Razzouk и Beydoun/Комисия, 75/82 и 117/82, Recueil стр. 1509, точка 16). Следователно, обхватът на Директивата /76/207/ЕИО/ не може да се ограничи просто до дискриминация, основана на факта, че едно лице е с един или друг пол. С оглед на своята цел и естеството на правата, които тя цели да гарантира, обхватът на Директивата е също така такъв, че да се прилага спрямо дискриминация, която произтича от промяната на пола на съответното лице.
- 24.С Решение от 9.7.2020 г. по жалба № 41701/16 „дело Я.Т срещу България“ и решение от 27.9.2022 г. по жалба № 46509/20 г, дело „П.Х срещу България“ Европейският съд по правата на човека, Четвърто отделение е приел, че е налице нарушение на чл. 8 от

Европейската конвенция по правата на човека, като е осъдил държавата да заплати неимуществени вреди в размер на по 7500 евро, както и разноски. Прието е, че основният въпрос по делата е дали, като се има предвид свободата на преценка, с която разполага, България е постигнала справедлив баланс между общия интерес и личния интерес на жалбоподателите да получат промяна на гражданското си състояние. Националните съдилища са установили, че претендираният пол на жалбоподателите не съответства на биологичения им пол, но са отказали да допуснат промяна в личните документи, тъй като същата не е общ интерес. Прието е, че съдилищата не са изложили мотиви относно точното естество на този общ интерес с правото на жалбоподателите за признаване на тяхната сексуална идентичност. При това положение Съдът на ЕС е счел, че не може да установи кои са причините от общ интерес, довели до отказа за привеждане на статута на жалбоподателите с подходящо вписване в гражданските регистри. Отказът на националните органи да признаят това право без достатъчни и релевантни причини и без да обяснят защо в други случаи това е допуснато, неоправдано нарушава правата на жалбоподателите за зачитане на личния им живот и в продължителен период от време е провокирал у тях чувство на унижение и безпокойство. По подадената от П.Х. жалба, Европейският съд по правата на човека е приел, че правото на неприкосновеност на личния живот включва сексуалната идентификация като аспект на личната идентичност. Това се отнася за всички лица, включително транссексуалните, следователно чл. 8 от Конвенцията е приложим в частта относно „личния живот“. Прието е, че отказът на съда да признае сексуалната идентичност на жалбоподателя го поставя за неоправдан и непрекъснат период от време в тревожна ситуация, пораждаща чувство за уязвимост, унижение и безпокойство.

ПРИЛОЖИМИ РАЗПОРЕДБИ ОТ ПРАВОТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.

25.ХАРТА НА ОСНОВНИТЕ ПРАВА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ (2016/С 202/02)

Член 7

Зачитане на личния и семейния живот Всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на неговото жилище и тайната на неговите съобщения.

26. Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, съставена в Рим на 4 ноември 1950 г.

Член 8

Право на зачитане на личния и семейния живот

1. Всеки има право на неприкосновеност на личния и семейния си живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.
2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.

Член 9

Свобода на мисълта, съвестта и религия

Член 14

Забрана на дискриминацията. Упражняването на правата и свободите, изложени в тази Конвенция, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имущество, рождение или друг някакъв признак.

27. Договор за Европейския съюз

ДЯЛ II РАЗПОРЕДБИ ОТНОСНО ДЕМОКРАТИЧНИТЕ ПРИНЦИПИ

Член 9

Във всички свои дейности Съюзът зачита принципа на равенство между неговите граждани, които се ползват с еднакво внимание от страна на неговите институции, органи, служби и агенции. Всяко лице, което притежава гражданство на държава-членка, е гражданин на Съюза. Гражданството на Съюза се добавя към, а не замества националното гражданство.

Договор за функционирането на Европейския съюз

Член 8

Във всички негови дейности, Съюзът полага усилия за премахването на неравенствата и за насърчаване на равенството между мъжете и жените.

Член 10

При определянето и осъществяването на своите политики и дейности Съюзът се стреми да се бори срещу всяка форма на дискриминация, основана на пол, раса или етническа принадлежност, религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация.

Член 21

Всеки гражданин на Съюза има право свободно да се движи и да пребивава в рамките на територията на държавите-членки при спазване на ограниченията и условията, предвидени в Договорите, и на мерките, приети за тяхното осъществяване.

28.Истанбулска конвенция

29.Комитет на министрите на Съвета на Европа

Препоръка CM/Rec(2010)5 на Комитета на министрите към държавите членки относно мерките за борба с дискриминацията, основана на сексуална ориентация или полова идентичност, от 31 март 2010 г.

Съответните части от настоящата препоръка гласят, както следва:

« IV. Право на зачитане на личния и семейния живот

Държавите членки следва да предприемат подходящи мерки, за да гарантират пълното правно признаване на смяната на пола на дадено лице във всички области на живота, по-специално като позволят името и полът на съответното лице да бъдат сменяни в официалните документи своевременно, прозрачно и достъпно; държавите членки следва също така да гарантират, когато е целесъобразно, че недържавните участници признават смяната и внасят съответните промени във важни документи, като например дипломи или удостоверения за работа. »

Парламентарна асамблея на Съвета на Европа

30.Резолюция 2048 (2015) относно „Дискриминация на транссексуалните лица в Европа“ от 22 април 2015 г.

Съответните части от тази резолюция гласят, както следва:

Асамблеята призовава държавите членки:

6.2. по отношение на правното признаване на пола:

6.2.1. да установяват бързи, прозрачни и достъпни процедури, основани на самоопределение, които позволяват на транссексуалните лица да променят името и пола си в свидетелства за раждане, лични карти, паспорти, дипломи и други подобни документи; предоставят тези процедури на всички лица, които желаят да ги използват, независимо от възраст, здравен статус, финансово положение или настоящ или минал период на лишаване от свобода;

31. Резолюция 1728 (2010), озаглавена „Дискриминация въз основа на сексуална ориентация и полова идентичност“ от 29 април 2010 г.

Съответните части от тази резолюция гласят, както следва:

Асамблеята призовава държавите членки да разгледат тези въпроси, и по-специално:

за справяне с дискриминацията и нарушенията на човешките права спрямо транссексуалните лица, и по-специално гарантиране на правата на тези лица в законодателството и практиката:

на официални документи, отразяващи избраната полова идентичност, без предварително задължение за стерилизация или други медицински процедури, като операция за смяна на пола или хормонална терапия;

32. Доклад на Върховен комисар на ООН за правата на човека

Доклад относно дискриминационните закони и практики и актове на насилие срещу лица въз основа на тяхната сексуална ориентация или полова идентичност (A/HRC/19/41) от 17 ноември 2011 г.

Съответните части от настоящия доклад гласят, както следва:

„Ж. Признаване на пола и свързани с него въпроси.“

В много държави транссексуалните лица не са в състояние да получат правно признаване на своите предпочитания по отношение на пола, включително смяна на пола и собственото име в официалните документи за самоличност, и поради това се сблъскват с много практически затруднения, включително при кандидатстване за работа, кандидатстване за жилище, банков кредит или социални помощи или пътуване в чужбина.

Комитетът по правата на човека изрази загриженост относно липсата на правно признаване на самоличността на транссексуалните лица. Той призова държавите да признаят правото на транссексуалните лица да сменят пола си, като дадат възможност за издаване на нови актове за раждане, и отбеляза със задоволство приемането на законодателство за улесняване на правното признаване на смяната на пола.

Заклучения и препоръки

Върховният комисар препоръчва на държавите членки:

Да улеснят правното признаване на предпочитанията на транссексуалните лица по отношение на пола и да предприемат мерки, които да позволят издаването на нови документи за самоличност, в които се посочват предпочитанията за пола и избраното име, без да се засягат другите права на човека. »

ПРИЛОЖИМО НАЦИОНАЛНО ПРАВО

ПРИЛОЖИМИ МАТЕРИАЛНОПРАВНИ РАЗПОРЕДБИ

33. КОНСТИТУЦИЯ на Република България

Обн., ДВ, бр. 56 от 13.07.1991 г., в сила от 13.07.1991 г

Чл. 4. (1) Република България е правова държава. Тя се управлява според Конституцията и законите на страната.

(2) Република България гарантира живота, достойнството и правата на личността и създава условия за свободно развитие на човека и на гражданското общество.

(3) (Нова - ДВ, бр. 18 от 2005 г.) Република България участва в изграждането и развитието на Европейския съюз.

34. Чл. 5 (1) Конституцията е върховен закон и другите закони не могат да ѝ противоречат.

(2) Разпоредбите на Конституцията имат непосредствено действие.

35. Чл. 6 (1) Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права.

(2) Всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние.

36. Чл. 32 (1) Личният живот на гражданите е неприкосновен. Всеки има право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателство върху неговата чест, достойнство и добро име.

37. Чл. 57 (1) Основните права на гражданите са неотменими.
(2) Не се допуска злоупотреба с права, както и тяхното упражняване,

ако то накърнява права или законни интереси на други.
 (3) При обявяване на война, на военно или друго извънредно положение със закон може да бъде временно ограничено упражняването на отделни права на гражданите с изключение на правата, предвидени в чл. 28, 29, 31, ал. 1, 2 и 3, чл. 32, ал. 1 и чл. 37.

38. Закон за гражданската регистрация, Обн., ДВ, бр. 67 от 27.07.1999 г., изм. и доп., бр. 28 от 23.03.2001 г., в сила от 1.07.2001 г.

Глава първа ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Чл.1 (1) Този закон урежда условията и реда за гражданската регистрация на физическите лица в Република България.

(2) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) **Гражданска регистрация** е вписване на събитията раждане, брак и смърт в регистрите на актовете за гражданско състояние и вписване на лицата в регистъра на населението.

(3) **Гражданската регистрация** включва съвкупност от данни за едно лице, които го отличават от другите лица в обществото и в семейството му в качеството на носител на субективни права, като име, гражданство, семейно положение, родство, постоянен адрес и др.

39. Чл. 2. (1) **Гражданската регистрация** на физическите лица в Република България се основава на данните в актовете за тяхното гражданско състояние и на данните в други актове, посочени в закон.

(2) Актовете за гражданско състояние са официални писмени документи. В тях по законов ред длъжностните лица по гражданското състояние регистрират събитията раждане, брак и смърт.

40. Чл. 3. (1) (Изм. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) В регистрите на актовете за гражданско състояние се вписват събитията по чл. 1, ал. 2 за всички лица, които към момента на настъпване на събитието са български граждани, и за лицата, които не са български граждани, но към момента на настъпване на събитието се намират на територията на Република България.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) В регистъра на населението се вписват:

1. всички български граждани;
2. чужденците, които са:

- а) (доп. - ДВ, бр. 9 от 2011 г.) получили разрешение за дългосрочно или постоянно пребиваване в Република България;
- б) (отм. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.);
- в) (доп. - ДВ, бр. 54 от 2002 г.) получили статут на бежанец или хуманитарен статут или на които е предоставено убежище в Република България.

41. **Чл. 4. (1)** (Доп. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) Вписването в регистрите на актове за **гражданско** състояние се извършва в населеното място, в което е настъпило събитието.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) Вписването в регистъра на населението се извършва в общините по постоянния адрес на физическите лица.

(3) Кметовете на общините са отговорни за **гражданската регистрация** на територията на общината.

42. **Чл. 5.** При **гражданската регистрация** на физическите лица в Република България се получават, обработват, съхраняват и предоставят данни, които:

1. определят тяхната самоличност;
2. определят родствените връзки между лицата по права линия от първа степен и по съребрена линия от втора степен;
3. отразяват постоянния и настоящия адрес;
4. (изм. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) отразяват семейното положение;
5. показват наличието на правни ограничения.

Глава втора

43. ГРАЖДАНСКА РЕГИСТРАЦИЯ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Раздел I

Общи положения

Чл. 8. (1) Основни данни за **гражданската регистрация** на лицата са техните:

1. име;
2. дата - ден, месец, година, и място на раждане;
3. пол;
4. гражданство;
5. единен **граждански** номер.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.).

44.Чл. 9. (Изм. - ДВ, бр. 96 от 2004 г.) (1) Името на български гражданин, роден на територията на Република България, се състои от собствено, бащино и фамилно име. Трите части на името се вписват в акта за раждане.

Раздел II

Имена на българските граждани

45.Чл. 12. (1) Собственото име на всяко лице се избира от родителите му и се съобщава писмено на длъжностното лице по гражданското състояние при съставяне на акта за раждане.

46.Чл. 13. (Изм. - ДВ, бр. 96 от 2004 г.) Бащиното име на всяко лице се образува от собственото име на бащата и се вписва с наставка -ов или -ев и окончание съобразно пола на детето, освен когато собственото име на бащата не позволява поставянето на тези окончания или те противоречат на семейните, етническите или религиозните традиции на родителите.

Чл. 14. (1) (Изм. - ДВ, бр. 96 от 2004 г.) Фамилното име на всяко лице е фамилното или бащиното име на бащата с наставка -ов или -ев и окончание съобразно пола на детето, освен ако семейните, етническите или религиозните традиции на родителите налагат друго.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 96 от 2004 г.) Фамилното име при сключване на **граждански брак** се формира съгласно правилата на Семейния кодекс.

(3) Децата от едни и същи родители се вписват с еднакво фамилно име.

(4) Когато едно лице е известно в обществото с псевдоним, същото лице може по решение на съда да прибави псевдонима към своето име.

47.Чл. 19. (1) Промяната на собствено, бащино или фамилно име се допуска от съда въз основа на писмена молба на заинтересувания, когато то е осмиващо, опозоряващо или обществено неприемливо, както и в случаите, когато важни обстоятелства налагат това.

Раздел II

Акт за раждане

48.Чл. 42. (1) (Предишен текст на чл. 42 – ДВ, бр. 55 от 2015 г., в сила от 21.07.2015 г.) Актът за раждане се съставя въз основа на писмено съобщение в срок 7 дни, като денят на раждането не се брои.

49.Чл. 45. (1) Актът за раждане съдържа:

1. място на съставяне на акта - област, община, населено място/район;
2. номер на акта и дата на съставяне;
3. номер на оригиналното удостоверение;
4. дата - ден, месец, година, час и минута на раждането;
5. място на раждане - област, община, населено място или държава, ако детето е родено извън територията на Република България;
6. име на новороденото;
7. ЕГН на детето (попълва се само за български граждани);
8. пол и гражданство;
9. (изм. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) данни за родителите - имена, дата на раждане, ЕГН, гражданство;
10. документ, удостоверяващ раждането;
11. (отм. - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.);
12. длъжностно лице - имена, ЕГН и подпис;
13. бележки.

Раздел VIII

Отбелязвания, допълнения и поправки на актовете за гражданско състояние

50.Чл. 73. Промяна в данните за **гражданско състояние** на лицата в съставени актове за **гражданско състояние** се извършва по съдебен или административен ред.

51.Чл. 74. (1) Всяка промяна в данните по **гражданското състояние**, вписани в съставения вече акт, се отбелязва в този акт на определено за целта място.

(2) Длъжностното лице по **гражданското състояние** извършва отбелязването въз основа на съдебно решение или административен акт за промяна.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 96 от 2004 г.) Промяната на данните в актовете за **гражданско състояние** на лицата се извършва само в акта на титуляря.

- 52.Чл. 75. (1) (Доп. - ДВ, бр. 96 от 2004 г.) При постановено съдебно решение или административен акт за промяна, допълнение, вписване или отбелязване в съставения вече акт длъжностното лице по **гражданското** състояние вписва новото съдържание на данните в определеното за целта място в акта - графа "Бележки". Записват се датата и името на длъжностното лице и се полагат подпис и печат на общината или кметството.
- (2) Не се позволява зачертаване, изтриване и вмъкване на данни в съществуващ акт за **гражданско** състояние.
- (3) (Нова - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) Всички промени, допълнения, вписвания или отбелязвания, направени в съставения в писмен вид акт за **гражданско** състояние, се отразяват незабавно в електронния еквивалент на акта. Длъжностното лице по **гражданското** състояние сверява верността на данните и подписва акта с квалифициран електронен подпис.

Регистри на актове за гражданско състояние

- 53.Чл. 83. (1) (Доп. - ДВ, бр. 96 от 2004 г.) Регистрите на актовете за **гражданско** състояние за цялата община се образуват чрез събиране на съставените през текущата година формуляри - актове за раждане, **граждански** брак и смърт - поотделно за всеки вид, които се подвързват след приключване на годината в специална книга.
- (2) (Нова - ДВ, бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) Неразделна част от регистрите на актовете за **гражданско** състояние са документите, въз основа на които са съставени съответните актове за **гражданско** състояние.

Глава пета

ЕДИННА СИСТЕМА ЗА ГРАЖДАНСКА РЕГИСТРАЦИЯ И АДМИНИСТРАТИВНО ОБСЛУЖВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Раздел I

Общи положения

- 54.Чл. 100. Единната система за **гражданска** регистрация и административно обслужване на населението (ЕСГРАОН) е

национална система за гражданска регистрация на физическите лица в Република България и източник на лични данни за тях.

55. Чл. 101. (Изм. - ДВ, бр. 96 от 2004 г., бр. 39 от 2011 г., в сила от 20.05.2011 г.) Функциите на ЕСГРАОН са:

1. създаване и поддържане на регистри на актове за **гражданско** състояние;
2. създаване и поддържане на Национален електронен регистър на актове за **гражданско** състояние;
3. създаване и поддържане на регистър на населението;
4. еталонодържател за уникалния административен идентификатор на физическите лица - ЕГН, и създаване и поддържане на регистъра на единните **граждански** номера;
5. създаване и поддържане на националния класификатор на настоящите и постоянните адреси в Република България;
6. осигуряване на информационно и административно обслужване на законодателната, изпълнителната и съдебната власт.

ЗАКОН за защита от дискриминация (Загл. изм. - ДВ, бр. 68 от 2006 г.)

Обн., ДВ, бр. 86 от 30.09.2003 г., в сила от 1.01.2004 г., доп.,

Глава първа ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

56. Чл. 1. Този закон урежда защитата срещу всички форми на дискриминация и съдейства за нейното предотвратяване.

57. Чл. 2. Целта на закона е да осигури на всяко лице правото на:

1. равенство пред закона;
2. равенство в третирането и във възможностите за участие в обществения живот;
3. ефективна защита срещу дискриминацията.

58. Чл. 3. (1) Този закон защитава от дискриминация всички физически лица на територията на Република България.

(2) Сдружения на физически лица, както и юридически лица, се ползват от правата по този закон, когато са дискриминирани на

основата на признаците по чл. 4, ал. 1, по отношение на техния членски състав или на заетите в тях лица.

59.чл. 4. (1) (Доп. - ДВ, бр. 70 от 2004 г.) Забранена е всяка пряка или непряка дискриминация, основана на пол, раса, народност, етническа принадлежност, човешки геном, гражданство, произход, религия или вяра, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или на всякакви други признаци, установени в закон или в международен договор, по който Република България е страна.

60.Чл. 6. (1) (Предишен текст на чл. 6 - ДВ, бр. 58 от 2012 г., в сила от 1.08.2012 г.) Забраната за дискриминация действа спрямо всички при упражняването и защитата на предвидените в Конституцията и законите на Република България права и свободи.

(2) (Нова - ДВ, бр. 58 от 2012 г., в сила от 1.08.2012 г.) При изработване на проекти на нормативни актове, както и при тяхното прилагане държавните и обществените органи и органите на местното самоуправление се съобразяват с целта за недопускане на пряка или непряка дискриминация на основата на признаците по чл. 4, ал. 1.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

(Загл. изм. - ДВ, бр. 108 от 2008 г.)

61. § 1. По смисъла на този закон:

7. (Изм. – ДВ, бр. 105 от 2016 г.) "Неблагоприятно третиране" е всеки акт, действие или бездействие, които водят до по-малко благоприятно третиране на едно лице спрямо друго въз основа на признаците по чл. 4, ал. 1 или могат да поставят лице или лица, носители на признак по чл. 4, ал. 1, в особено неблагоприятно положение в сравнение с други лица.

17. (Нова – ДВ, бр. 26 от 2015 г.) Признакът "пол" по чл. 4, ал. 1 включва и случаите на промяна на пола.

1а. (Нов - ДВ, бр. 108 от 2008 г.) Този закон въвежда разпоредбите на Директива 2006/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2006 г. за прилагането на принципа на равните възможности и равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите (преработена).

ЗАКОН ЗА БЪЛГАРСКИТЕ ЛИЧНИ ДОКУМЕНТИ (ЗАГЛ. ИЗМ. - ДВ, БР. 82 ОТ 2009 Г.) В сила от 01.04.1999 г.

62. Чл. 9. (Изм. - ДВ, бр. 82 от 2009 г.) (1) При промяна на имената, единния граждански номер (личния номер/личен номер на чужденец), пола, гражданството или при настъпили съществени и трайни изменения на образа лицето е длъжно да подаде заявление за издаване на нови български лични документи в срок до 30 дни.

63. Наказателен кодекс

Член 128 от Наказателния кодекс постановява, че причиняването на репродуктивна неспособност на друго лице е равносилно на нанасяне на тежка телесна повреда – деяние, наказуемо с лишаване от свобода за срок от три до десет години.

64. ПРОЦЕСУАЛНОПРАВНИ РАЗПОРЕДБИ

В сила от 01.03.2008 г., Обн. ДВ. бр.59 от 20 Юли 2007г.

Съдържание на исковата молба

Чл. 127. (1) Исковата молба трябва да бъде написана на български език и да съдържа:

1. посочване на съда;
2. (изм. - ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) името и адреса на ищеца и ответника, на техните законни представители или пълномощници, ако имат такива, електронен адрес за връчване при условията на чл. 38 и 38а и заявление дали желае връчване на посочения електронен адрес, както и телефонен номер на ищеца и неговите представители или

пълномощници, единния граждански номер на ищеца и номера на факса и телекса, ако има такива;

3. цената на иска, когато той е оценяем;

4. изложение на обстоятелствата, на които се основава искът;

5. в какво се състои искането;

6. подпис на лицето, което подава молбата.

(2) В исковата молба ищецът е длъжен да посочи доказателствата и конкретните обстоятелства, които ще доказва с тях, и да представи заедно с нея всички писмени доказателства.

(3) Ако подателят на молбата не знае или не може да я подпише, тя се подписва от лицето, на което той е възложил това, като се посочва причината, поради която сам не е подписал.

(4) (Нова - ДВ, бр. 86 от 2017 г.) По осъдителен иск за парично вземане ищецът посочва банкова сметка или друг начин за плащане.

Доклад по делото

65. Чл. 146. (1) Докладът по делото съдържа:

1. обстоятелствата, от които произтичат претендираните права и възражения;

2. правната квалификация на правата, претендирани от ищеца, на насрещните права и възраженията на ответника;

3. кои права и кои обстоятелства се признават;

4. кои обстоятелства не се нуждаят от доказване;

5. как се разпределя доказателствената тежест за подлежащите на доказване факти.

(2) Съдът указва на страните за кои от твърдените от тях факти не сочат доказателства.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 21.12.2010 г.) Съдът предоставя възможност на страните да изложат становището си във връзка с дадените указания и доклада по делото, както и да предприемат съответните процесуални действия. Ако в изпълнение на предоставената им възможност страните не направят доказателствени искания, те губят възможността да направят това по-късно, освен в случаите по чл. 147.

(4) Съдът се произнася с определение по доказателствените искания на страните, като допуска доказателствата, които са относими, допустими и необходими.

Допускане на касационното обжалване

66. Чл. 288. Върховният касационен съд се произнася по допускане на касационното обжалване с определение в закрито заседание в състав от трима съдии.

Предложение за тълкувателно решение

67.Чл. 292. При противоречиво разрешавани въпроси от Върховния касационен съд съставът предлага на общото събрание да постанови тълкувателно решение, като спира производството по делото.

Касационно решение

68.Чл. 293. (1) Върховният касационен съд оставя в сила или отменя частично или изцяло обжалваното решение.

(2) Решението се отменя като неправилно, когато е нарушен материалният закон или са допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила или решението е необосновано.

(3) Съдът връща делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд само ако се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия.

(4) Когато обжалваното решение е нищожно или недопустимо, прилагат се правилата на чл. 270.

Глава петдесета. УСТАНОВЯВАНЕ НА ФАКТИ

Приложно поле

69.Чл. 542. (1) (Предишен текст на чл. 542 - ДВ, бр. 19 от 2009 г.) Когато законът предвижда, че известен факт с правно значение трябва да бъде удостоверен с документ, съставен по надлежен ред (като например свидетелство за завършено образование, акт за гражданско състояние и други), и такъв документ не е бил съставен и не може да бъде съставен или съставеният е бил унищожен или изгубен, без да има възможност да бъде възстановен, лицето, което черпи права от този факт, може да иска с молба до районния съд да установи факта и когато това е необходимо, да разпореди да се състави съответният документ.

Приложимост на производството за отстраняване на грешки

70.Чл. 547. По реда на тази глава и със същите последици може да се поправят грешки в документите по чл. 542, когато закон не предвижда друг ред за поправянето им.

Глава петдесет и девета.

ПРЕЮДИЦИАЛНИ ЗАПИТВАНИЯ (В СИЛА ОТ 24.07.2007 Г.)

Компетентност на националния съд

71.Чл. 628. (В сила от 24.07.2007 г.) Когато тълкуването на разпоредба от правото на Европейския съюз или тълкуването и валидността на акт на органите на Европейския съюз е от значение за правилното решаване на делото, българският съд прави запитване до Съда на Европейските общности.

Отправяне на запитване

72.Чл. 629. (В сила от 24.07.2007 г.) (1) Запитването се отправя от съда, пред който делото е висящо, служебно или по искане на страната.

(2) Съдът, чието решение подлежи на обжалване, може да не уважи искането на страната да се отправи преюдициално запитване за тълкуване на разпоредба или на акт. Определението не подлежи на обжалване.

(3) Съдът, чието решение не подлежи на обжалване, винаги отправя запитване за тълкуване, освен когато отговорът на въпроса произтича ясно и недвусмислено от предишно решение на Съда на Европейските общности или значението и смисълът на разпоредбата или акта са толкова ясни, че не будят никакво съмнение.

(4) Съдът винаги отправя запитване, когато се постави въпрос за валидността на акт по чл. 628.

(5) Когато тълкуването на разпоредби от дял IV "Визи, убежище, имиграция и други политики, свързани със свободното движение на лица" от Договора за създаване на Европейските общности или тълкуването и валидността на актове, приети по силата на този дял от Договора, е от значение за правилното решаване на делото, само съдът, чието решение не подлежи на обжалване, може да отправи запитване по чл. 628.

Съдържание на запитването

- 73.Чл. 630.** (В сила от 24.07.2007 г.) (1) Запитването до Съда на Европейските общности съдържа описание на фактите по делото, приложимото национално право, точно позоваване на разпоредбата или акта, чието тълкуване или валидност е предмет на запитването, причините, поради които съдът смята, че исканото преюдициално заключение е от значение за правилното решаване на делото, както и формулировка на конкретното преюдициално запитване.
- (2) Ако прецени, съдът може да изпрати и препис от делото.

Спиране и възобновяване на производството пред националния съд

- 74.Чл. 631.** (В сила от 24.07.2007 г.) (1) С отправянето на запитването съдът спира производството по делото. Определението не подлежи на обжалване.
- (2) Производството по делото се възобновява след произнасянето на Съда на Европейските общности.

Действие на решението по преюдициалното запитване

- 75.Чл. 633.** (В сила от 24.07.2007 г.) Решението на Съда на Европейските общности е задължително за всички съдилища и учреждения в Република България.

ЗАКОН ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ/ Обн. ДВ. бр.64 от 7 Август 2007г./

- 76.Чл. 130.** (1) (Доп. - ДВ, бр. 62 от 2016 г., в сила от 09.08.2016 г.) Тълкувателните решения и тълкувателните постановления се приемат и обявяват в тримесечен срок от постъпване на искането, а при особена правна сложност - до 6 месеца.
- (2) Тълкувателните решения и тълкувателните постановления са задължителни за органите на съдебната и изпълнителната власт, за органите на местното самоуправление, както и за всички органи, които издават административни актове.

НЕОБХОДИМОСТ ОТ ТЪЛКУВАНЕ.

77. Въпросите са повдигнати с оглед необходимостта от тълкуването на упоменатите разпоредби, тъй като има основание да се смята, че приетото с Тълкувателно решение № 2 /2023 г. на ОСГК на ВКС не е в съответствие с правото на Съюза. Особеност на българското национално право е, че Общото събрание на съответната колегия на ВКС от кръга на която е поставения въпрос, може да издаде тълкувателно решение за уеднаквяване на противоречивата съдебна практика. Издадените тълкувателни решения са задължителни за всички държавни органи и съдилища, включително за съставите на Върховния касационен съд, разрешаващи конкретни правни спорове. В постановеното от ВКС Тълкувателно решение № 2/2023 г. на ОСГК на ВКС е прието, че обективното материално право, действащо на територията на държавата-членка на ЕС не предвижда възможност за промяна на пола, името и единния граждански номер в актовете за гражданско състояние на молител, който твърди, че е транссексуален.
78. Действително възможността транссексуалните лица да сменят пола си, според съдебната практика на Европейския съд по правата на човека, попада в обхвата на правото на личен и семеен живот, което изисква от държавата да осигури зачитането на тези права и недопускането на неоснователна намеса при упражняването им, тъй като определянето на пола, името, сексуалната ориентация и половия живот, попадат в личната сфера, защитена от чл.8 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи./КЗПЧОС/. Същата е ратифицирана със закон, приет от Народното събрание на 31 юли 1992 г.(ДВ, бр. 66 от 1992 г.), в сила за Република България от 7 септември 1992 г. и е интегрирана в националния правен ред, като се прилага пряко и с предимство пред националните законодателни актове, които ѝ противоречат и обвързва националните съдилища и органите на публичната власт. След като чл. 8 КЗПЧОС е пряко приложима разпоредба във вътрешното право на РБ, то гражданите могат да се позовават на нея пред националните съдилища и без да има детайлизирана национална правна уредба.
79. Настоящият съд счита, че обективното материално право,

действащо на територията на Република България, включващо както Правото на ЕС, така и практиката на ЕСПЧ не съдържа забрана за промяна във вече вписаните данни относно пола, името и ЕГН в актовете за гражданско състояние на молител, който твърди, че е транссексуален. Приложното поле на чл. 8 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи не може да се ограничи с ТР на ОСГК на ВКС като се изключи прилагането му по отношение на транссексуалните лица в България поради биологичното обяснение на понятието „пол“, дадено от Конституцията. Такава забрана не може да се изведе и по тълкувателен път от ОСГК като се ограничи приложното поле например на чл. 76, ал. 5 ЗГР, който предвижда, че полът се променя по съдебен ред и на § 1, т. 17 от ДР на Закона за защита от дискриминация, който предвижда забрана за дискриминация по белег „пол“, вкл. при промяна на пола, относно транссексуалните лица, като се приеме че са относими само за интерсексуалните лица и другите лица, при които е необходима промяна на пола по медицински причини. Такова третиране е основано на пола и представлява дискриминация по смисъла на правото на Съюза и КЗПЧОС, като не се допуска от тях. Чл. 9 ДЕС не допуска национална съдебна практика, която може да признае променения пол само в едни случаи поради религиозни ценности и морални норми, но не и във всички останали еднакви („практически сходни“) случаи, при които има промяна на половата идентичност по други, различни медицински причини. Оттук следва въпросът дали с Тълкувателното решение се създава национална съдебна практика, с която се третират по-неблагоприятно транссексуалните лица от интерсексуалните лица и от другите лица, при които е необходима правна промяна на пола по медицински причини.

80. Следва да се има предвид, че до приемане на Тълкувателно решение № 2/2023 г. на ОСГК на ВКС по съдебен ред, транссексуални лица-български граждани вече са променили пола си - с или без хирургическа интервенция или хормонално лечение - т.е. правото на лицата да променят пола си в актовете за гражданско състояние вече е признато в редица окончателни съдебни актове на български съдилища, постановени въз основа на законови разпоредби. Поради това настоящото запитване

цели да получи отговор на въпроса не представлява ли дискриминационно третиране и нарушение на правото на справедлив процес обстоятелството, че с постановяване на Тълкувателно решение № 2/2023 г. на ОСГК на ВКС е установена забрана за правна промяна на пола на транссексуалните лица **занапред**. Въпросите за дискриминационно третиране и нарушение на правото на справедлив съдебен процес на транссексуални лица-български граждани и същевременно граждани на Европейския съюз се поставя и с оглед обстоятелството, че в други европейски държави идентични или сходни случаи се разглеждат различно. Така например с Решение № 418/2016 г. от 23 септември 2016 г. на Атински Атинският мирови съд в Република Гърция е потвърдено правото на признаване на полова идентичност без операция за смяна на пола на лице, което от ранно детство е проявявало признаци на разстройство на половата идентичност. Транссексуалното лице се с подложило на хормонална терапия (инжекции с тестостерон) и двойна мастектомия, като при тези данни, съдът е приел, че изискването за подлагане на операция за смяна на пола, с цел промяна на въведените в гражданския регистър данни би било прекомерно и в нарушение на член 8 от ЕКПЧ. Поради това е допуснал промяна на данните, фигуриращи в гражданския регистър.

81. Според запитващата юрисдикция тази разнородна практика при третиране на лица, които се намират в една и съща или сходна ситуация обосновава неравно третиране, създаващо несигурност и неяснота, по отношение правния статут на засегнатите лице и възпрепятства правото им да живеят според пола, към който се определят. Дял I на ДЕС, озаглавен „Разпоредби относно демократичните принципи“, закрепва на първо място (в чл. 9) зачитането на равенството между гражданите. Всяко лице, което притежава гражданство на държава-членка, е гражданин на Съюза. Гражданството на Съюза се добавя, а не замества националното гражданство.“, а според принципа на равно третиране, който Съдът на ЕС последователно потвърждава „лицата, които се намират в една и съща ситуация, трябва да получат еднакво правно третиране“ (Grzelczyk, C-84/99, ECLI:EU:C:2001:458). (Grzelczyk, C-84/99, ECLI:EU:C:2001:458). В същия смисъл р. C-13/94 г. е установило проблем в националните законодателства относно по-неблагоприятното третиране на лицата, променили или възнамеряващи да променят пола си, а именно: „Съдът неколkokратно е приемал, че правото за недискриминация, основана на пола е едно от основните права на човека, чието

съблюдаване същият този съд има за дълг да гарантира“ (Решение от 15 юни 1978 г. по дело Defrenne, 149/77, Recueil стр. 1365, точки 26 и 27, и Решение от 20 март 1984 г. по съединени дела Razzouk и Beydoun/Комисия, 75/82 и 117/82, Recueil стр. 1509, точка 16). Следователно толерирането на такава дискриминация би се равнявало на незачитане на достойнството и свободата на тези лица.

- 82.** Запитващата юрисдикция счита, че промяната на пола е процес, който следва да се движи от по-простото и обратимото /безопасно за здравето и живота/ към по-сложното и необратимо /с риск за здравето и живота/. Тази логика изисква първоначално да се промени името и единния граждански номер, чиято промяна е обратима и след това при наличие на изрично желание и свободна воля, транссексуалното лице да направи постъпки за извършване на необратимите хирургични и други намеси за корекция на телесния пол. Право и в интерес на личността с транссексуалност е да не бъде принуждавана първо да извърши рисковани /в някакъв обем/ биологични въздействия и необратими хирургически интервенции, като условие за да получи впоследствие възможност за промяна на гражданския си пол.
- 83.** На тълкуване следва да бъде поставен и въпроса дали забраната на правна промяна в данните на акта за раждане не нарушава установените в чл. 8 и чл. 21 от Консолидирания текст на Договора за функциониране на Европейския съюз /ДФЕС/, принципи на равенство на европейските граждани и на свободно движение, утвърдени с разпоредбите на чл. 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз и чл. 8 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, доколкото засегнатите не са в състояние да удостоверят самоличността си, легитимирайки се с личните си документи, в които фигурират като лица от противоположния пол.
- 84.** Съгласно § 52 от решение на СЕС по дело C-490/20 – действащото право на Съюза предоставя правилата за гражданското състояние в компетентност на Държавите членки. Независимо от това, при упражняването на тази компетентност държавите членки са длъжни да спазват правилата на ДФЕС относно призната на всеки гражданин на Съюза свобода да се движи и да пребивава на територията на държавите членки, като за целта следва да се признае гражданското състояние,

установено от друга държава членка, съобразно нейното национално право. В тази връзка и доколкото полът е елемент от гражданското състояние на едно лице, следва СЕС да прецени дали от Правото на СЕС произтича задължение за българския съд да признае извършената в друга държава членка промяна в пола на български гражданин, като разпорежи да бъде вписана в съответните регистри. Противното разрешение, би довело до положение, в което едно и също лице, в различни държави членки, би могло да бъде вписано като лице с различен пол.

85. С Решение № 15/26.10.21 г. по к.д. № 6/21 г. на КС е посочено, че ценностните разбирания на обществото, формирани от религия и морал се характеризират със стабилност и устойчивост като регулатор на поведението, при което налагането от страна на държавата на правни разрешения, намиращи се в колизия с установените морални и/или религиозни разрешения и принципи, би се характеризирало със спорна легитимност и би компрометирало регулативния им потенциал. Това решение обаче не отправя обвързващи предписания до съдебната власт относно уреждането на правното положение на транссексуалните лица и дължимия начин на произнасяне по молби на посочените лица за зачитане на определени правни последици. Същевременно даденото с това решение на КС задължително тълкуване на понятието пол само в неговия биологичен смисъл, е един от основните мотиви за постановяване на ТР№ 2/2023 г. на ОСГК на ВКС, с което е отречена възможността за допускане на промяна в посочените данни относно лица, които твърдят, че са транссексуални, според обективното материално право, действащо на територията на Република България. В тази връзка СЕС следва да прецени, възприемане на задължително тълкуване на Конституцията, дадено с решение на Конституционен съд, съгласно което понятието пол се възприема само в неговия биологичен смисъл, съобразено ли е с изискванията на правото на Съюза и може ли да съставлява юридическа пречка за отразяване смяната на пола.

Неяснотата по тези релевантни за делото въпроси може да бъде отстранена чрез задължително тълкуване на посочените във

въпросите разпоредби от Европейското право, за което единствено компетентен е Съда на Европейския съюз.

С оглед изложеното настоящият съд следва да отправи до Съда на Европейския съюз преюдициално запитване за тълкуването на правото на Съюза.

Воден от горното настоящият състав на Върховен касационен съд

О П Р Е Д Е Л И :

ОТПРАВЯ на основание чл.267 пар.1 ДФЕС ЗАПИТВАНЕ ДО СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ по формулираните **преюдициални въпроси**, а именно :

1. Допускат ли установените в чл.9 от Договора за Европейския съюз /ДЕС/, чл.8 и чл. 21 от Консолидирания текст на Договора за функциониране на Европейския съюз /ДФЕС/, принципи на равенство на европейските граждани и на свободно движение, утвърдени с разпоредбите на чл.7 от Хартата на основните права на Европейския съюз и чл.8 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, национална правна уредба на държава членка, която изключва всякаква възможност за извършване на промяна във вече вписаните данни относно пола, името и ЕГН в актовете за гражданско състояние на молител, който твърди, че е транссексуален?
2. Допускат ли, установените в чл.9 от Договора за Европейския съюз /ДЕС/, чл. 8 и чл.21 от Консолидирания текст на Договора за функциониране на Европейския съюз /ДФЕС/, принципи на равенство на европейските граждани и на свободно движение, както и установената в чл. 10 от ДФЕС забрана на всякаква форма на дискриминация, основана на пол, раса или етническа принадлежност, религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация, утвърдени с разпоредбите на чл. 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз и чл. 8 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, както и принципът на ефективно правно средство за защита, установяване на национална съдебна практика /в случая с Тълкувателно решение № 2/2023 г. на ОСГК на ВКС/, съгласно

която се приема, че обективното материално право, действащо на територията на една държава членка на ЕС, не предвижда възможност за промяна на пола, името и единния граждански номер в актовете за гражданско състояние на молител, който твърди, че е транссексуален, след като по този начин го поставя в различно положение, в сравнение с това, което би имал в друга държава членка, чиято национална съдебна практика приема обратното?

Допустима ли е и национална практика, която поради религиозни ценности и морални норми не допуска промяна на половата идентичност освен в случаи на наложителност по медицински причини само за определени лица - интерсексуалните?

Допустима ли е и национална практика, която приема, че е възможна промяна на пола само в определени случаи поради религиозни ценности и морални норми и по медицински причини само за определени лица /интерсексуалните/, но не и в останалите случаи на промяна на половата идентичност поради други, различни медицински причини?

3. Установеното с практиката на СЕС във връзка с приложението на Директива 2004/38/ЕО и чл.21,§1 ДФЕС /съобразно приетото в решения по дела С-673/16, С-490/20/ задължение на държава-членка на ЕС да признае гражданското състояние на лицата, установено в друга държава-членка, съгласно правото на последната, важи ли и по отношение на пола като един от основните елементи на гражданска регистрация и налага ли при установена настъпила промяна на пола в друга държава членка на лице, което е и български гражданин, извършване на вписване на това обстоятелство в съответните регистри в Република България?

4. Допустимо ли е - с оглед правата, произтичащи от ХОПЕС и КЗПЧОС за справедлив съдебен процес, възприемане на задължително тълкуване на Конституцията, дадено с решение на Конституционен съд, съгласно което понятието пол се възприема само в неговия биологичен смисъл, съобразено ли е то с изискванията на правото на Съюза и може ли да съставлява юридическа пречка за отразяване смяната на пола?

ПРЕПИС от определението да се изпрати на Висшия съдебен съвет за публикуване в списъка на отправените преюдициални запитвания и на Дирекция „Международно право и право на ЕС“ в Министерството на външните работи.

ПРЕДСЕДАТЕЛ :

/МАРИЯ ИВАНОВА/

ЧЛЕНОВЕ : 1.

/ДАНИЕЛА СТОЯНОВА/

2.

/ЛЮБКА АНДОНОВА/

